

KISS MIHÁLY, ÁRKOSI UNITÁRIUS ESPERES POLITIKAI FOGSÁGA.

Forradalomkori tényeit mind társalgási, mind piaczi, mind templomi szószékezési téren oly nyíltan vitte, hogy némely halgatói azt mondogatták: „Nincs is miért templomba mennünk, mert a papunk mind csak azt prédikálja: Üssed, vágjad!”

A forradalom lejár; és az árkosi oláh kántor Kiss Mihályt 15 pontba foglalt forradalmias tényekkel vádolta el háromszéki kir. biztos vargyasi Dániel Imrének; de a kinek Kiss Mihály gyermekkori kedvelt játszótársa lévén, csak egy pontot közölt a buzgó absolutistikus Kovács kapitánnyal, hogy t. i. Kiss M. az árkosi oláhoakat halálos rettentésekkel kényszerítette volna unitáriusokká s így magyarokká lenni. E vádat magunk az áttért oláhok tagadták meg a kikérdező Kovács kapitány előtt, a ki a 3 hétig fogoly Kiss Mihályt szabadon bocsátván, az oláh kántort 30-ig csapatta a hamis vádért. Hát a többi 14 pont hová lett? Dániel Imrénél maradtott örökre. K. M. valóban szerencsés volt.

Hanem a második felvonás nem éppen oly könnyű volt Kiss Mihálynak is. Mert telt-múlt az idő s a forradalmi menekültek külföldről a magyar forradalmat felújítani nem szünnévén, azt itthoni titkos biztosaik által szitogatták. Napoleon Jéromos herczeg ugyanis nagybátyját 3-ik Nápoleon császárt rábeszélte, hogy ez küldjön huszezer löfegyvert s küldött is hajón Bukarestbe a Kuza fejedelem kezére, hogy azt magyar ifjak kézbe kapják. Ez való a Kussuth irataiból is. Háromszéki titkos biztos Várad Józsefnek kell vala azon fegyverek kézhez vételére székely ifjakot küldeni az oláh határszélre, hogy induljanak azokkal, s táboruk Budapestig csatlakozókkal nevedekve, győzelemképessé gyarapuljon. E végre Várad, zaláni Vas István és árkosi Útő Dániel forradalmi volt tiszték által, Kiss Mihályt is titkos társul meghívatta, felhasználta; sőt ennek házához is más több titkos társakat éj idején összehívott tanácskozni.

Azonban Váradnak Háromszéken és Erdővidéken mindenféle lévén titkos bizottjai, sőt Bibarczfalváról éppen fegyveresekké kiszemelt ifjai; Bibarczfalván Szabó Áronnál és Zoltánban Benkő Rafaj-nénál tartózkodása feltűnt s titkos társai is kitudódtak. Ezek befogattak, s végre ő is. Ő és az emigratio moldovai bizottjához küldözgetett postája Bartalis Ferencz, 1854. tavaszán S.-Szentgyörgyön bitófán kivégeztettek. Másik közlekedési titkos postája is, gymnasiumi tanuló Szász Lukács, velek együtt bitófára ítéltetett ugyan és oda ki is vitetett, de 20 évi fogságra megkegyelmezett zsenge ifjusága tekintetéből.

A titkos társak 1853. utolsó felében befogatván, Marosvásárhelyre szállítatva, a klastrom szobáiba zárattak. S csak most derült ki ezek vallatásából, hogy Kiss Mihály is Váradinak részvénytársa volt. A miről azonban őt Szász Lukács a fogdából titkos úton csempészett levél által azonnal értesíteni nem késett.

De Kiss M. sem késett ám, bizonyos befogatásáig néhány évi várfogságtól menekülhetésre egy finom ravasz ötlettel előkészülni — a mi is több valamivel a mindennapiságoknál. A Szász Lukács levele vétele után ugyanis mintegy évnegyeddel fogattatván be, tudva, hogy akkor levelei megmotóztatnak, azok közül a gyanúsokat, compromittalhatókat mind elrejtve, a többit szabadon hagyta.

De jegyezzük meg, hogy egy levelet különösen bedugva zongorája előlyukán annak alsó testüregébe, nejét arra figyelmeztette, hogy, ha őt befogják küldje azt M.-Vásárhelyre a foglyokkal elbánó hadi-törvénytöréshez.

S mi volt azon levél tartalma? Az, hogy 1844-ben Balázs Emmánuel, S.-Szentgyörgyön állomásozó szélőrségi székely gyalog százados azt izeni Kiss Mihálynak, hogy a keze alatti télies századot — félinvalidusokkal együtt — az árkosi unitáriusok templomába vezető kirchenprádéra s prédikáljon valamit a katonaságról. Kiss Mihály az általa szerkesztett „Szentírás gyöngyei“ című könyvből kiválasztva a 2. Tim. 2: 3. verset alapigéül, erre épített szónoklatában a székely vitézekhez intézve egyebek között azt is felemlítette: „Ti olyanok vagytok a birodalom szélében, mint az anyaméh a kas-szadán belől, melynek tekintélyes büzét érezvén a rabló méhek, nem bátorognak oda belépni! stb. Templomból kimenet a százados kéznnyújtással nagyon köszönte Kiss M.-nak, hogy az ő katonáit a katonai feladatokra megerősítette, ígérve, hogy a felől a katonai felsőbbséget értesítendi. És ez így is lett. Ugyanis Dobai illető ezrede; Kézdi-Vásárhelyről 40 nap mulva K. Mihálynak küldött egy levelet, mely szerint „az értesítés a general Commando útján feljutott Ó Felségéhez, s azon becsületes tényért onnan jött le a legfelsőbb elismerés.“

A befogott K. M. M.-Vásárhelyre szállítatván, ott azonnal kikérdeztetett; de eddigi útjában úgy elgondolta a hadi törvénytörés bárminő kérdésére teendő feleleteit, hogy kimerítőbben soha egy szónoklatát se dolgozta ki. És a másodszori kikérdezés idejéig neje a zongorában hagyott elismervényt a haditörvénytöréshez juttatta és ennek akkor tett kérdéseiből, elbánásából a kimélet valószínűséggel érezhető volt.

Áprilisben a foglyok mind elszállítottak Nagy-Szebenbe, a mi is Kiss Mihályon kezdődött; mire a foglyok azt mondogatták: „Pap elől pokolba s utána a község!“ Az elítélések augusztusban lettek. Kiss M.-nak azért, a miért másoknak 2—5 évi várfogság jutott, csakis a félévi nyomozási fogság számított bé büntetésül, azon okból, hogy a mit tudott a kormányellenes mozgalmakból, nem jelentette illető helyre.

És így Kiss Mihálynak becsületére szolgált jól prédikálnia; de különös szerencséjére, magát ahoz fogantozva tájékozni! a.

EGYHÁZI ÉLET.

A BÖLÖNI VAGYONKEZELÉS.

Közöltem volt a „K. M.“ máj.—juniusi füzetében a bölöni unitárius ekklézsia 1886. évi számadása néhány tételét. Akkor azt hittem, hogy ennyi egyfelől az olvasó közönségnek tájékozásra és másfelől a bölöni ekkla előljáróságának rendes utbatérésre elegendő lesz. Csalódtam. A bölöni presbyterium a következő füzetben az „igazság“ érdekében kelt sikra és most már, ha akarom, ha nem, a tollharcot folytatnom kell.*)

Mielőtt azonban a presbyterium nyilatkozatának egyes részeire válaszolnék, hogy ezuttal is egészen tárgyilagos legyek, előbb ismét közlöm a bölöni vagyonkezelés további néhány részleteit, hogy az olvasó a tényekből ítélhessen.

Csak pár évi vagyonkezelésre menjek vissza. Ott kezdem, mikor az eladott erdő árából még csak 16,500 frt volt kifizetetlen; mikor a bölöni presbyterium az addig befolyt summa pénzeket az egyh. törvények mellőzésével biztosítatlanul kötelezvényekre és váltókra szétosztotta és a mikor az E. K. T. 88—1885. szám alatt a bölöni presbyteriumnak megrendelte, hogy az említett 16,500 frtot nem szabad szétosztani, hanem helyezze takarékpénztárakba.

A bölöni presbyterium ezen rendeletet annak rendje és módja szerint megkapta és azután a 16,500 frtból kifizetett 10,000 frtot szétosztotta — éppen mint azelőtt. Sőt tovább ment a legfőbb egyházi hatósága rendeletei respectálásában s például a 114—885. számú határozatot elnök nélkül hozta meg s hajtotta végre a befolyt vételárrésznek szépséges szétosztásával.

Ezekután így következett, hogy az E. K. T. Dániel Gábor főgondnok úr elnöklete alatt Szentiványi József köri felügyelőgondnok és Pálfi Ferencz egyh. tanácsosból álló vizsgáló bizottságot küldött a helyszínére, kik a vizsgálatot 1885. jun. 17. 18. 19. és 20-ikán ejtették meg.

A vizsgálat ismertetésével egészen a jegyzőkönyv szó szerinti közlésére szorítkozom.

A J. pontban ez áll: „A vizsgáló bizottság vizsgálat alá vette a bölöni ekkla pénzvagyont és talált:

„A) Saját összeszámításai szerint:

a) Kötelezvényekben (217 drb.)	25,506 frt — kr.
b) váltókban (238 drb.)	28,195 „ 43 „
c) Takarékpénztári betéti könyvekben	6500 „ — „

Összesen 60,201 frt 43 kr.

*) E válasz közreadásával elég levén téve a szokásos eljárásnak, folyóiratunkban az ügyet befejezettnek nyilvánítjuk. Szerk.